

פרוטוקול מס' 11

מישיבת וועדת החוקה, חוק ומשפט

שהתקיימה ביום ד', כ"ח שבט תש"ל - 4.2.70 בשעה 08.30

ב כ ח ו :

חברי הוועדה:

- י.ש. בן-מאיר - יו"ר
- ש.ז. אברמוב
- ז. אנקוריון
- ד. ארזי
- מ. ביבי
- מ. בן-פורת
- ג. האוזנר
- ז. הרינג
- ב. הלוי
- א. עופר
- פרוש
- פרידמן
- י. קורן
- קלינגהופר

מוזמנים:

- מר צ. טרלו - מבכ"ל משרד המשפטים
- ד"ר א. ידין - משרד המשפטים
- מר חפץ - משרד הדתות
- מר קופלביץ - משרד הדתות
- הרב ג'ולטי - בשם הרבנות הראשית
- הרב גולדשמידט - בשם הרבנות הראשית
- הרב ישראל - בשם הרבנות הראשית
- מר גלובשטיין - בשם חברות קדישא
- מר סיטון - בשם חברות קדישא
- מר חנשוש - בשם חברות קדישא
- מר תם - בשם חברות קדישא

חוק רשות הר הזתים

סדר-היום:

- - -

היו"ר י.ש. בן-מאיר:

אני פותח את הישיבה.

אני מקדם בברכה פני הנאים - כבוד

הרבנים הנכבדים. קבלנו את תזכירכם, אך אין דומה קריאה לשמיעה ועל כן הזמנכם לישיבתנו.

הרב ג'ולטי:

הרבנות הראשית לישראל בחרה בוועדת הלכה לעניני המקומות הקדושים. בוועדה זו חבר הדיינים של בית הדין הגדול ואליהם צורפו רבנים, מזקני ירושלים, הזוכרים את ירושלים עוד מימי שמואל סלבס.

הוועדה הקדישה לענין הקבורה בהר הזיתים דיונים רבים, שלאורם הגיעה למסקנות ולהחלטות, ואסביר את הרקע:

מדורי דורות היה הר הזיתים מקודש כמקום קבורה. בשל השטח המוגבל חשבו, כי ענין הקבורה בהר הזיתים ייהפך לענין מסחרי ויביא להפקעת שערים - חושבי חו"ל יקנו מקומות קבורה. קבעו איפוא, וזה גם לפי ההלכה, כי הזכות להיקבר בהר הזיתים היא זכותם של תושבי ארץ ישראל, והבא מחו"ל - רק בהיתר מיוחד, ואז אין לחשוש מעסקים שחורים שעלולים להיעשות עם מכירתן של אתוזות קבר לתושבי חו"ל.

כן קבעו, כי על הרבנות לקבע וועדה, שתשמש כרשות פיקוח על חברות קדישא, כך שהן לא יפקיעו מחירים ויישאר הר הזיתים מקודש כמקום קבורה ליושב בישראל.

אין להוציא איסור על הקבורה בהר הזיתים ואין להפוך את בית הקברות לגן צבורי. הר הזיתים מקודש כמקום קבורה עוד מימי הנביאים. אלה הן הנקודות העיקריות באותה החלטה, אותו פסק דין, שנחתם על ידי חבר וועדת ההלכה של הרבנות הראשית בישראל.

הרב גולדשמידט:

סעיף 15 עומד בסתירה לדברי המבוא. המדובר בהר הזיתים, שהוא מקודש מדורי דורות כמקום קבורה ואין להפכו לפארק ולקשטו בפרחים וגנים ולייעוד למכובדים ולייחסנים בלבד, כי אז במקום כבוד ייהפך הדבר לבזיון. אל בגביל את הקבורה מתוך דאגה לדורות הבאים. אם נעשה כזאת, יהיה בכך משום חילול המקום. אין לנו זכות להגיד ליהודים, כי אין להם זכות להיקבר בהר הזיתים.

ענין קברי המשפחה קיים גם בחומש. רוצה אדם להיקבר על יד קרוביו. גם אנו הקדשנו תשומת לב לענין זה של קברי משפחה, ונתנו לו עדיפות. בכוון שיש חברות קדישא, הנוהגות שלא כשורה בענינים אלה, אך אין מקום להכללות. יש כאלה, העובדות במסיחת נפש. לא אחת נקרא איש חברה קדישא לטפל בקבורת המת ממש לפני כניסת השבת, והוא עושה זאת גם אם המדובר במשפחה חסרת אמצעים. יש כמובן צורך בפיקוח ואנו הסכמנו לו. גם אמרנו מפורשות, שלא יזווקא פיקוח מטעם הרבנות הראשית. אם יבוא פיקוח מצד השלטון - תבוא עליו הברכה. זה 22 שנה מאז קום המדינה, שאין עושים דבר, אלא צועקים.

הרב ישראל:

המטא להצעת החוק מטתמך בין השאר גם על הנאמר בהסכם שביתת הנשק. בהסכם שביתת הנשק מוזכר השימוש בקר הזיתים כבבית קברות. והנה, היום, לאחר ששחרר הר הזיתים, עלינו לתזור על אותם הדברים שהשמענו בשעתו באזני הממלכה האשמיית. יוצא, כי אנו מגבילים בעצמנו את אותה הזכות של השימוש בהר הזיתים כמקום קבורה.

לא הבינונו בשעתו את הטעם שוליב. הגשת חוק זה. בכוון שלאחר שחרור הר הזיתים הורתה הרבנות הראשית להפסיק את הקבורה, אך זאת לתקופה מוגבלת של שלשה חדשים כדי לברר את התנאים.

אנו טוענים, כי חוק זה בא להפקיע את הר הזיתים מהזכות הטבעית, ונמצעת הזכות להיקבר בו. וכל זה מדוע? באים ואומרים, כי השטח מוגבל. חברנו קדישא טוענות אחרת. לדעתן, יש די מקום. אפשר גם להמשיך את הקבורה על גבעת המבתר והצד המערבי מיועד בדרך הטבע לקבורה.

היו"ר י.ש. בן-מאיר:

שמעתי את דברי הרבנים והבינותי,
כי הערעור העיקרי, אולי היחיד, .
הנא על סעיף 15, המגביל את זכות הקבורה. אתם דברתם על אתר גנים
ואתר תיירות שרוצים להקים במקום. איני מוצא מגמה זו בחוק. בטוחני,
כי אכן יש בדעת הממונים להקל על הבאים לבקר בבית הקברות אם בעזרת
שבילים, שירותים ואם על ידי הצבת ספסלים. לזה, בדמה לי, איך מצדכם
התנגדות.

הרב ג'ולטי:

נפגשתי עם כבוד שר הדתות, והוא
סיפר, כי אלמלא הציב חוק זה של
רשות הר הזיתים, היתה לממשלה כוונה להפוך את הר הזיתים לגן צבורי.

היו"ר י.ש. בן-מאיר:

לפנינו החוק ואין לפני דיין אלא
מה שרואות עיניו.

הרב ג'ולטי:

שבילים מסויימים - נחוצים, אולם
אין לראות בבית קברות מקום לבילויים.

היו"ר י.ש. בן-מאיר:

דרישתכם היא, כי שטח הקבורה לא
יוגבל למיוחסים, אלא יהיה פתוח לכל.

שנית, זכות הקבורה תהא שמורה לתושבי
ארץ ישראל בלבד ובמקרים יוצאים מן הכלל גם לתושבי חו"ל. אני שואל:
האין ללכת לפי הכלל שלא מבדילין? לשם מה ההיתרים המיוחדים?

מ. בן-פורת:

כיצד תתייחסו להצעה המבקשת להפקיע
את כל השטח הזה הן מידיהם של בעלים
פרטיים והן מידיהן של חברות קדישא? האם למען הפיקוח היעיל לא כדאי
הדבר, שכל האדמות יהיו בבעלות אחת?

מר צ. טרלון:

בקודת המוצא של הגישות המנוגדות
מבוססת על שתי הנחות עובדתיות
מנוגדות. הנחה עובדתית אחת אומרת, שיש בהר הזיתים מקום לעשרות
אלפים. הנחה עובדתית שניה אומרת, כי ההיפך הוא הנכון ואין גם
לחשוב באופן ריאלי על רכישת שטחים נוספים בסביבה.

מ. פרוש:

זה עומד בסתירה לדברי שר הדתות.

מר צ. טרלון:

אני מניח הנחות: א) אין לנו כרגע
אפשרויות ריאליות לרכוש שטחים
נוספים. אין זה עומד להתממש; ב) השטח הפנוי היום - השטח הריק
שאינו בו לאיש גם אחוזת קבר - הוא של ששים דונם; ג) מתוך 60 דונם
אלה יצטרכו להקדיש 42 דונם לשבילים, דרכים ושירותים. יותר - 18
דונם; ד) מספר הקברים לדונם הוא 300 בטו ולא 360. המדובר איפוא
ב-5400 מקומות קבורה שלא לדבר על אותם 3000 מקומות קבורה, שיש
לייחדם לאלה שנקברו על תנאי בשיך-באדר. לשאלותי הן: האם יש
ללכת לפי הכלל של כל הקודם זוכה, או שיש לקבע קריטריונים כדי
לאפשר קבורה לדורות. אם כן - מהם הקריטריונים?

שנית, מתוך השטח הפנוי שבידי

חברות קדישא יש לאשכנזים תשעים אחוז ולספרדים עשרה אחוז. מה
לעשות כדי למנע אפליה בענין זה?

שלישית, מי יקיים את השירותים

המשותפים לכל בית הקברות כגידור וסלילה? יש דברים, שחברה קדישא
מאמציה היא לא תוכל לקיימם.

רביעית, אם אקבע אפשרות של קבורה

לתושבי חו"ל - מה הקריטריונים ל פייהם בפעל?

הרב ג'ולטי:

לא בשביל כסף.

מר ז. טרלו:

האם זכותו של אב, תושב חו"ל, שבנו
נפל בתעלה או בבקעה, עומדת, או רק

גדולים וחשובים בתורה?

היו"ר י. ש. בן-מאיר:

אני רוצה להבין אם קיימת סתירה
בין הדרישה האומרת: כל הקודם זוכה
לבין העובדה של הבעלות. אני שואל: האם רשאית חברה קדישא לומר: מקום
זה שמור אך ורק לעדה זו ולא לאחרת? אם כל הקודם זוכה, הרי תהיה
חובה על חברות קדישא שלא להבדיל בין איש מעדה זו לבין אחר מעדה
אחרת.

הרב גולדשמידט:

בכוון אמר יושב ראש הוועדה, כי
הערעור שלנו מכוון בצד סעיף 15.
סעיף 15 הוא נשמתו של החוק, ובלעדיו כל הדברים האחרים בטלים
ומבוטלים.

ברגע שאומרים, כי אין זה מקום קבורה,
אלא שמורה, הרי ממילא אנו הופכים את המקום לאתר היסטורי. איש לא
יתנגד לשיפורים, אך איננו זקוקים לחוק לצורך שיפורים.

היו"ר י. ש. בן-מאיר:

מאותו רגע שהעבירה אלינו הכנסת
את החוק לדיון לא ביצנת יותר הבעיה:
אם יש צורך בחוק אם לא. לפנינו רק שאלה אחת, והיא: מה יהא כתוב בו?

הרב גולדשמידט:

לענין ההפקעה: מרבנים לדבר על חופש
הפרט. ואם מחליטים לעלות על דרך
ההפקעות, הרי צריך שיהיה טעם מספיק ומכריע, ואנו לא רואים את הטעם
הזה.

לענין האשכנזים והספרדים: איני
רואה מקום למחיצות אלה או יאחרות. נכון שבדרך כלל ירצה אדם להיקבר
ליד קרוביו ובני עדתו, אך לא יתהא מניעה לקבור ספרדי ליד אשכנזי,
אם תרצה משפחתו בכך.

לדבריו של מר טרלו: בידינו מספרים
אחרים. ואינני חושב, שיהיה זה רציני לחוקק חוק על יסוד הבחנת שטרם
נתבררו. חישובים שונים מצביעים על העובדה, שיש עוד בהר הזיתים מקומות
קבורה לשנים רבות. ובמשך השנים תימצא בוודאי גם דרך לרכוש אדמות
בוספות. אין להיתפס לפסימיות ולאסור כבר עכשו את הקבורה.

אשר לתושבי חו"ל: דברנו על יוצא
מן הכלל, אך אם זה מעורר קשיים, נסכים לוותר על כך. בוודאי שעומדת
לאותו אב, שבנו נפל בתעלה, זכות להיקבר בהר הזיתים, ולא הייתי מציע
לבטל את האפשרות הזאת.

הרב ישראל:

אתיחס למחלוקת הקיימת באשר להבחנה
העובדתית. אם יש מחלוקת, הרי בטל
מתאשר החוק, טוב לצאת למקום ולקבל הסברים מפי שני הצדדים. נכון
שהמחלוקת העובדתית נובעת גם מצורת ההתייחסות לענין. דובר פה על
דרכים באותות, או שבילים. אי אפשר להתייחס להר הזיתים כאל מקומות
אחרים. יתכן ויש לוותר על דרך רחבה ולהסתפק בשבילים צרים. דובר
על עצים ופרחים. שאלה זו בזכרת גם באחד מספריו של הרב קוק, והוא
או מר, כי לא צהוג לנטוע עצים. חברות קדישא העוסקות בכך ויודעות
את המגבלות ההלכתיות, יתחשבו בענין וידעו כיצד לנהוג.

אומרים, כי ההצעה המדוברת על עוד
מאתים דונם אינה ריאלית. איני יודע מדוע. איני רואה צורך להפקיע
זכותם של אלה שרכשו אחוזת קבר בשעתו. איני רואה משום מה יש צורך
להפקיע את הזכות שנרכשה בצורה חוקית. נכון שיש לשמור שישתמשו בזכות
זאת בצורה באותה, אך אם יש אדמות הגובלות עם השטח הזה - מדוע לא
תשתמש הממשלה בכלים החוקיים שבידיה ותפקיעם?

המדובר בבית קברות שהוא מקורש
מדורי דורות, ועל כן יש להכשירו ולסדרו על פי הוראות הרבנות.
יש להשאיר את הפיקוח מבחינה הלכתית באותן ידיים שהיו באמנות
על העם היהודי עד היום. תהא הרבנות המפקחת על חברות קדישא.

איני רואה את השאלה של אשכנזים
וספרדים כשאלה מהותית. יש לאשכנזים קלקות ויש לספרדים חלקות.
ברור כי ברבות הזמן הביגודים יתיישרו, אך כל בעשה את הדבר
בצורה מלאכותית.

בל נמנע את אפשרות הקבורה של תושבי
חו"ל בהר הזיתים. עוד בתקופת האמוראים היה כדבר הזה. בוודאי
שיש למצא קביעות לענין.

הרב ג'ולטי:

שאל חבר הכנסת בן-פורת על הפקעת
השטח. אנו חיים במדינת ישראל כבבית
זכוכית. אם תפקיע הממשלה בבירת ישראל את הר הזיתים מרשות חברות
קדישא - כיצד תשכנע את העולם הרחב, שאין להפקיע את קרקעות בתי
הקברות בלונדון ובערים גדולות אחרות, ששם מהיר הקרקע גבוה ביותר?

משרד הדתות טיפל בגידור הר הזיתים.
כאשר הגיע למקום הקרוב למלון "פנורמה" הסתר, כי מבהל המלון בטל
לעצמו שטח מסויים של בית הקברות, גם הרס קברים. בזדעזעתי כאשר
שמעתי, כי מבהלים עמו מו"מ בענין זה. הוא טוען, כי חוסיין היה
זה שהפקיע את הקרקע. ואני שואל: האין לנו הכוח להחזיר את הגזלה
הזאת גם ללא תשלום? האם בביתנו אנו אין לנו זכות?

הונחו לפני וועדת ההלכה מפות מוסמכות
של השטחים בהר הזיתים. התברר, כי יש עוד מקום ל-40 אלף קברים,
וההחלטה שקבלנו בתקבלה בהתאם לצתוננים שהיו בידינו.

דומני, כי יש מקום להשאיר את ההיתר
המיוחד לגבי תושבי חו"ל. המדובר במספרים זעומים. המדובר בגדולי
תורה, אנשי מגבית, הורים שכולים, ומדוע נמנע כזאת?

שאלת האשכנזים והספרדים אינה אלא
תיאורטית. משפחה קפרדית לא תסכים שחברה קדישא אשכנזית תקבור את המת.

היו"ר י.ש. בן-מאיר: אני מודה לכבוד הרבנים.

הוועדה ביקרה אתמול בהר הזיתים
וקיבלה הסברים. היא עוד תקבל הסברים נוספים, שלאורם תבדוק את
העובדות.
אני מודה לכם.

אני רוצה לוודא, כי נתמנו
חברי הוועדה לחוקי יסוד. יושב ראש הוועדה יהיה חבר הכנסת בנימין
הלוי.

נציגי העירייה ביקשו שבזמינם לישיבה
הבאה, כי אין ביכולתם לבוא לישיבה זו. אני רואה אי-הענות זו בחומרה.
אך למען הענין, אני מציע לוותר על כבודנו ולהזמינם לישיבה הבאה.

מ. פרוש: הסבה לאי הופעתם בעוצה בכך, שעדיין
מתנהל בעירייה בירור על גיבוש עמדה.

היו"ר י.ש. בן-מאיר: אילו זאת הודיעו - היינו מקבלים
את ההסבר.

עד לבואם של נציגי חברות קדישא -

במשיך את הדיון בסעיפי החוק.

סעיף 9
=====

נפלה פה טעות דפוס וצריך לכתוב: סעיף
10א.

מר צ. טרלן:

לא מובן לי סעיף קטן (ג).

היו"ר י.ש. בן-מאיר:

הייתי רוצה לדעת: אם דנה הממשלה

באפשרות של המשליות מבחינת חברי המליאה?

לי נדמה, כי אין לדבר על תקופת
כהונתה של המליאה, אלא על תקופת

מ. ביבי:

הכהונה של חבר מחברי המליאה.

טוב שהמליאה תתחדש, אולם תמיד יש
אנשים שאינם פעילים, וכאשר המוסד

א. עופר:

מתחלף - מחליפים גם אותם, אולם מדוע להגביל את תקופת הקדנציה של
אדם שמתמסר לענין ומתעסק בו?

דובר כבר בישיבה האחרונה על הצורך
ללכת בענינים אלה לשיטה אחידה.

מר צ. טרלן:

והנה הקימונו את המליאה הזאת במתכונתה של מליאת רשות השידור,
שהיא רשות צבורית בלתי תלויה. הסדר זה מועתק מחוק רשות השידור,
ועד כה הוכיח ההסדר את עצמו. שיטות אחרות יחייבו את השל לבדוק
מדי פעם בפעם את הרשימה כדי לדעת אם פקע תקפו של מינוי אם לא.

אני מסיר את הצעתי.

מ. ביבי:

אם לא יתחלפו - ניצור בעלי הזקה
והאיש לא ילך לעולם, ובסופו של

מר צ. טרלן:

דבר ניתנים הגופים האלה להשפעות פוליטיות. כיצד להבטיח אי תלות
של חבר גוף? אם אתה ממנה אותו לכל ימי חייו, הרי יצפצף, אך אם
אתה ממנה אותו לשתי קדנציות, הרי בקדנציה השניה בוודאי שלא
יהיה לו מה להפסיד.

יוצא שיש לך יותר אמון באדם הפרטי
מאשר בגוף הצבורי.

מ. פרוש:

יש לי אמון בשיקול דעתם של החברים
שהתמבר.

מר צ. טרלן:

אני מוכן להסכים לתקופה כהונה של שלש
שנים כתקופת כהונתה של המליאה, אך

היו"ר י.ש. בן-מאיר:

חושבני, שאם ממצים את האדם המתאים, הרי ידע להשתמש בשיקול דעתו
גם בקדנציה הראשונה. מפ"יעה לי אי-ההמשכיות. כעבור שש שנים יהיו
כל חברי המליאה חדשים ויתחילו ללמוד את המלאכה מחדש. אני רוצה
להציע, כי בתום שלש שנים יתחלף שלישי, בתום 4 שנים - יתחלף עוד
שלישי, כך שבתום חמש שנים יתחלף השלישי הברוך.

אני מקבל את הצעתו של יושב ראש הוועדה,
אולם די אם באמצע התקופה יתחלפו חצי

מ. ביבי:

מחבריה, וכך תיווצר... הרוטציה אותה רוצה להשיג היו"ר.

אני מציע לקבע למליאה זו מכסימום של
שלש קדנציות, ואז בתום הקדנציה הראשונה

א. עופר:

יתחלף שלישי אחד של חברה. הוא הדין בתום הקדנציה השניה ולבסוף -
בתום הקדנציה השלישית.

אני מקבל את הכתוב בסעיף זה. לדעתי,
די גם בקדנציה אחת בענינים מסוג זה.

ז. הרינג:

מר צ. טרלון: אני בגד השיטה המחייבת רוטציה חלקית. זה גם יכול להשפיע על מניפולציות. במשך הזמן יראו מי לבו ומי לצרינו, ובהתאם לכך יחליטו מי יתחלף ומי יישאר. יש לתת לכל אחד מעמד שווה.

היו"ר י. ש. בן-מאיר: הדעות ברורות: יש דעה האומרת, כי אין להבדיל וכל המליאה תתחלף באותו מועד ויש דעה האומרת, אמנם בוריאציות שונות, כי יש להבטיח את הרציפות. במשיך בישיבה הבאה.

אני מקדם בברכה את בציגי חברה קדישא לקהלת ירושלים. נשמע מה פייכם.

מר גלבשטיין: כבוד היו"ר, חברי וועדה זכבדים.

יתכן ומבחינה עקרונית רצוייה רוחו של החוק, כי הוא בא להדגיש את זיקתו של עם ישראל ושל העם היושב עתה בציון לבית העלמין, אך הסעיפים המופיעים בהצעת החוק מעוררים התנגדות ובמיוחד בקרב חברות קדישא.

היה אולי מקום להצעת חוק זו אילו היה מספר מקומות הקבורה בהר הזיתים מצומצם. אז אולי באמת יש להשאיר את המקומות הבודדים שעוד נשארו לפלטה בשביל גדולי האומה במשך הדורות, אולם לא כן הוא. בהר הזיתים יש עוד שטחים זרחבים, וכוונתי לאותו שטח הכלול במפה המצורפת לחוק מלבד השטחים שבטעות לא נכללו בה ואפשר יהיה להכלילם בעתיד.

ארחיב את הדבור על אפשרויות הקבורה בהר הזיתים,

חברות הקדישא המיוצגות פה, מייצגות את אותן חברות קדישא, הקיימות כבר עשרות ומאות בשנים. חברות קדישא הוכיחו את עצמן במרוצת הדורות ובחילופי המצבים! גם בתקופת רגיעה וגם בתקופת פרעות ועוד יותר במלחמת חש"ח, אשר התנהלו הקבורות בהר הזיתים תוך חירוף נפש ומסירות. חברות קדישא יצאו בשיירות/בליווי קטן של משמר בריטי, שכולצו יודעים את טיבו. באחד המקרים גם נהרג איש חברת קדישא בעת ההלוויה.

גם בלילות, בשעות הלילה, גם בימי

חג ומועד, בערבי שבתות לפני כניסת השבת, עורכות חברות קדישא בירושלים לוויית, והם עומדים הכן כדי לעמוד לרשות המשפחות הכואבות ולא להלין את המת. היוצא מן הדברים, כי חברות קדישא לא פשטו את הרגל לא מבחינה מוסרית ולא מבחינה מעשית, אולם איננו רוצים שיצמיחו לנו במצב של קטינים-יתומים. החוק אומר, כי אמנם משאירים את הבעלות בידינו, אך כיוון שקטינים אנו, איננו יכולים לנהל את העזבון, ועל כן ינהלו האפוטרופוס. בחוק מקרקעי ישראל נאמר, כי הרואה את עצמו נפגע כתוצאה מסעיף זה, יוכל לבקש פיצוי, אך מי שנפגע על ידי סעיף 3 - לא יוכל לבקש פיצוי, אם כי איננו רוצה פיצוי, אך האחד חופף את השני.

בפרשה זו של הקבורה בהר הזיתים מתנהלות

שמועות שונות. האחד מדבר על מאתיים דונם והאחר על שבעים דונם פנויים. לדברי שר הדתות קיימים בהר הזיתים 70 דונם פנויים לגמרי. קיימות חלקות בוספות, שרק בטעות לא נכללו בשטח הפנוי, והמדובר בעוד 10-12 דונם, שהם בבעלות חברה קדישא של החסידים וחברה קדישא של האפגניסטנים.

בכוון שאי אפשר בבית העלמין שבהר הזיתים להתרחב, אולם ניתן לסלול כביש אחד ויחד, שאותו לקחנו בחשבון. האדריכל שיצברג הציע כביש של 6 מטר ואילו אנו מציעים כביש של 8 מטר. במקום אחד - כביש גישה עם חנייה לרכב. אנו מקציעים מקומות חנייה ל-50-48 מכוניות. כן מציע מר שיצברג, בחלק המזרחי, חלקה קטנה ל-10 מכוניות בוספות. גם ליד המלון יש מקום לחניית רכב. כן דרושים שני מיבנים לצרכי שירותים ומודיעין לקהל. צרכי הצבור יתפסו איפוא 6-7 דונם. יוצא, כי בותרים כ-64-65 דונם לצרכי קבורה.

שטחו של קבר - 1.80 מטר אורך, ו-60 ס"מ רוחב. המחלק בין קבר לקבר - 40 ס"מ. כלומר, יש לקחת בחשבון מטר רוחב ו-1.80 מטר אורך. ואז יש 360 מקומות קבורה, כאשר 35% מהשטח מוקצה למעברים, שבילים ורחבות. כאשר מצרפים את 6 הדונם עליהם דברתי קודם, שהם 10%-11% מן השטח הריק בכללותו עם השטח שביצעו לצרכי צבור בתוך החלקות עצמן, יוצא כי 46% ייועדו לצרכי צבור ו-54% למקומות קבורה.

בבית העלמין החדש על גבול חולון-בת-ים אנו מייעדים 398 מקומות קבורה לדונם, ויוצא, כי כאן איבנו מגזימים, ואנו מדברים על סמך עובדות, שיקל עלינו להוכיחן.

אם המדובר ב-360 מקומות קבורה לדונם, הרי יוצא, כי בנתנו 23000 מקומות קבורה ולזה יש להוסיף מקומות קבורה בתוך חלקות, שהן תפוסות בחלקן. גם כאן ניתן לדבר על עוד 15 אלף מקומות קבורה. יחד - 38 אלף מקומות. מזה יש להפחית אלפים קבורות, שבקברו על תבאי. יחד - 36 אלף מקומות קבורה.

עשיתי משגה בחישובי. הפחתי את האחוזות שברכשו עוד בחיי האיש מתוך הסך הכללי של המקומות הפנויים בהר הזיתים. מספרם של אלה כ-5000 בערך, והרי כאן אין הבול, ואין להפחית מספרם מהסך הכללי: אדם אחד לא ייקבר פעמיים.

הסטטיסטיקה מוכיחה, כי בירושלים בערכות 1300-1400 קבורות לשנה. יתכן ולחמשים אחוז מאלה יהיה רצון להיקבר בהר הזיתים. בניח שמספרם של אלה יגיע ל-700 ואולי לאלף. יוצא, כי גם אז המדובר ביותר מאשר 36 שנים. מה איפוא החשזון להחלים על איסור הקבורה בהר הזיתים? מדוע לא נלמא את העובדות?

אנו מציעים להשאיר את הר הזיתים פתוח לכל. אם רוצים להפגין את הזיקה להר הזיתים, הרי די בחוק הר הזיתים ואין צורך בחוק רשות הר הזיתים. נהיה מוכנים גם לקבל גוף שיפקח על העניינים, אך אין זה מן הדין ומן הצדק להרוס ולקפח גופים קיימים, שהוכיחו את עצמם וליסול את הספק שבהקמת רשות חדשה, שעדיין הצלחתה בתפקידה מוטלים בספק.

היו"ר י. ש. בן-מאיר: הזמן מוגבל והייתי מעדיף כי ניפגש גם בישיבה הבאה.

הישיבה בעולה.

הישיבה נבעלה בשעה 11.00